

Марія Сергіївна Каніболоцька,
кандидат психологічних наук, науковий співробітник
Інституту соціальної та політичної психології
Національна академія педагогічних наук України,
вул. Андріївська, 15, м. Київ, Україна

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ У КОНТЕКСТІ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ОСВІТНІХ ІННОВАЦІЙ

У статті здійснено порівняльний аналіз соціальних мереж і традиційних каналів інформації у контексті оцінки їхнього впливу на громадську думку та залучення громади до прийняття суспільно важливих рішень. Проведено теоретичний аналіз зарубіжного та вітчизняного освітянського досвіду з використання соціальних мереж як інструменту просування освітніх інновацій. Виокремлено визначальні характеристики соціальних мереж як технології соціально-психологічного супроводу інновацій: діалогічність, соціальна підтримка, відчуття спільності та приналежності, контроль над ситуацією, ефект психічного зараження емоціями та почуттями.

Ключові слова: освіта, освітні інновації, інформаційні технології, соціально-психологічний супровід, соціальні мережі, мережеві технології, технології нетворкінгу.

Постановка проблеми. У наш час інформаційні технології відіграють важливе значення у житті як окремої особистості, так і всього суспільства, адже стають рушійною силою інноваційних процесів у різноманітних сферах життя українців: політиці, економіці, освіті тощо. Суспільні трансформації, які активно пронизують сьогодення, можуть як відповідати очікуванням та вимогам громадськості, так і відбуваються всупереч цьому. Для того, щоб процес трансформацій відбувався поступово й ефективно, важливо враховувати громадську думку, сприяти формуванню позитивного ставлення населення до нововведень. Вплив на громадськість може здійснюватися через традиційні (телебачення, радіо, друковані видання тощо) та інноваційні медіа-канали (он-лайн соціальні мережі), які розрізняються не лише за критеріями традиційності або новітності, силою чи слабкістю впливу, а й за способом комунікації та взаємодії з цільовою аудиторією. У цьому контексті, на нашу думку, важливим є вивчення вітчизняного і зарубіжного досвіду використання соціальних мереж як технології супроводу освітніх інновацій та обґрунтування ефективності їхнього впровадження в освітній процес.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методологічні засади дослідження соціальних мереж покладено в соціології, у межах здійснення мережевого аналізу. У працях таких учених як Р. Барт, Б. Веллман, Дж. Скотт, Д. Б. Тіндалл мережевий аналіз було обґрунтовано як самостійну парадигму, у роботах П. Блау, Дж. Хоманса, Р. Емерсон, Дж. Коулмена розкрито відмінності мережевого аналізу від теорії обміну та теорії раціонального вибору. Соціальні мережі у контексті економічної соціології було проаналізовано російськими дослідниками Г. Градосельською та В. Радаєвим. Особливості та розвиток мережевого суспільства посідають важливе місце в роботах Д. Белла, М. Кастельса, А. Тоффлера, А. Турена, Дж. Гэлбрейта, Р. Інгельгарт та інших.

Багато зарубіжних і вітчизняних науковців вивчають проблеми використання соціальних мереж та їхньо-

го впливу на політичну участь громадян, електоральну поведінку (Ю. Возняк, М. Юда, Н. Піпченко, Л. Іващук, М. Остапенко та інші). Такі українські вчені як В. Горючий, О. Онищенко, В. Попик присвячують свої пошуки аналізу соціальних мереж у контексті державного регулювання та взаємодії з суспільством [9].

Теоретичним підґрунтям дослідження соціальних мереж у контексті здійснення нововведень є теорія дифузної інновації Е. Роджерса, де розкрито механізм розповсюдження інновації в наявному комунікативному просторі, та стейкхолдерська концепція Р. Фрімана, в якій розглядаються особливості конструювання соціальної мережі для ефективного просування інновацій [1; 19]. Такі послідовники дифузної теорії як Т. Валенте та Р. Девіс вивчають роль лідерів думок та специфіку комунікативних паттернів у соціальних мережах під час обговорення соціально важливих інновацій [23], а інша група науковців вивчає зв'язок рівня довіри до соціальних мереж і бажання поширювати в них важливу для себе інформацію [15]. На сучасному етапі низка зарубіжних учених досліджує соціальні мережі в руслі когнітивізму [12; 13]. Так, предметом дослідження М. Брашерса та Е. Квінона є когнітивні аспекти соціальної комунікації. Вчені, зокрема, відкрили ефективний спосіб запам'ятовування взаємозв'язків у соціальних мережах, а також з'ясували, як змінюється спосіб кодування інформації в залежності від структури мережі індивіда.

В соціальній психології соціальні мережі розглядають як технологію формування позитивної громадської думки щодо освітніх інновацій. Використання технології нетворкінгу (соціальних мереж) разом з іншими соціально-психологічними технологіями забезпечує комплексний супровід інновацій [4].

Зростання інтересу до можливостей соціальних мереж спостерігається в багатьох галузях наук: соціології, економіці, політології, але в психологічних джерелах питання соціальних мереж як різновиду технології соціально-психологічного супроводу осві-

тніх нововведень висвітлено недостатньо. У зв'язку з цим, **метою** статті є аналіз наявного зарубіжного та вітчизняного досвіду використання соціальних мереж у контексті просування освітніх інновацій.

У роботі було використано наступні **теоретичні методи дослідження**: систематизація інформації – для з'ясування стану розробленості проблеми дослідження соціальних мереж у зарубіжних і вітчизняних наукових джерелах; аналіз та узагальнення зібраних даних – для виокремлення визначальних характеристик соціальних мереж як соціально-психологічної технології супроводу освітніх інновацій.

Виклад основного матеріалу. Традиційні медіа технології тривалий час були провідним інструментом впливу на суспільну думку. Проте, такий підхід є однобоким і обмеженим, не відповідає запитам сучасності, принципам відкритого громадянського суспільства. Їхні можливості часто обмежуються вимогами владних структур і зводяться до трансляції у форматі маніпуляції інформації щодо тих чи інших подій, яка перетворює людину на об'єкт впливу, внаслідок чого особа позбавляється суб'єктності, поступово втрачаючи критичність оцінювання та ставлення до цих подій.

Як свідчать результати вітчизняних досліджень, в останні роки спостерігаються дві тенденції: перша з них полягає у послабленні вертикальних та посиленні впливу горизонтальних соціальних обмінів, а інша – у зменшенні провідної ролі традиційних медіа у процесі формування громадської думки. Поява першої тенденції пояснюється масштабним успіхом інформатизації, що дозволило залучити широкі верстви населення до обговорення різноманітних проблем, друга тенденція обумовлена бажанням людини відродити цінності власного досвіду, спілкування та спільного вчинку [9; 18]. Кумулятивний ефект від поєднання цих тенденцій, на наш погляд, став поштовхом для активного розвитку соціальних мереж і початку використання їх в якості нового джерела інформації та інструменту впливу на громадську думку.

Проаналізуємо існуючі визначення поняття «соціальна мережа», які зустрічаються в різних наукових джерелах. Соціальна мережа – це технологічний комплекс, що спрямований на організацію і керування обмінами електронною інформацією між суб'єктами соціальних відносин, призначений для забезпечення горизонтального спілкування зацікавлених у ньому сторін, які об'єднані спільними інтересами, інформаційними потребами та навичками спілкування [8; 9]. За визначенням українського соціолога Л. Смоли, мережа – це група окремих суб'єктів, які мають спільні неформальні норми або цінності, що становить нову форму соціальної організації [7]. Дехто вважає, що соціальні мережі – нова парадигма сучасної комунікації [20], соціальні мережі розглядаються як технологія соціального нетворкінгу [10]. Вони представляють собою добровільні об'єднання людей або установ у формі горизонтального партнерства, яке ґрунтується на принципах демократичного обміну, взаємного

стимулювання та мотивації. Таким чином, соціальні мережі можна розглядати як різновид інноваційних соціальних медіа, який використовується як інструмент для налагодження горизонтальної комунікації та взаємодії з цільовою аудиторією в режимі он-лайн, ефективність і тривалість якої ґрунтується на спільності потреб, інтересів і цінностей тощо.

На сьогодні більшість користувачів соціальних мереж використовують їх в якості засобу для розваг та проведення дозвілля, в той час як їхній потенціал не обмежується цими сферами застосування. Учені зауважують в цьому контексті: «...інформаційний простір України наповнюється продуктами низькоякісного виробництва, що ускладнюють у своїй масі використання якісної, суспільно значущої інформації» [8, с. 12]. Ця теза підкреслює важливість фільтрування та вдосконалення інформаційних потоків у соціальних мережах з метою ефективного поширення суспільно важливих ідей та інновацій, а також втримання довіри з боку цільової аудиторії.

Проведений теоретичний аналіз іноземних джерел дозволив стверджувати, що соціальні мережі дедалі частіше використовуються як технологія впливу на громадську думку в таких сферах, як бізнес і політика. Однією з переваг соціальних мереж, якою користуються під час політичних кампаній, є те, що вони забезпечують владу агентам впливу: учасники комунікації, в залежності від власної ролі в загальній системі, володіють різною силою контролю інформаційних потоків [16], що використовується ними під час організації різного роду акцій [7]. У бізнесі соціальні мережі розглядаються як доступний і зручний інструмент для налагодження комунікації з цільовою аудиторією, а також як додатковий механізм, до якого вдаються традиційні медіа з метою попереднього просування власних ідей, товарів та послуг [14]. Також технології соціальних мереж використовують для розширення не тільки особистих, але й ділових або професійних контактів.

Активна технологізація, прагнення задовольнити різні суспільні запити та інші чинники призвели до появи широкого розмаїття соціальних мереж: Facebook, Google+, LinkedIn, Myspace, Twitter, ВКонтакте, Однокласники тощо. Як свідчать дані Всеукраїнського опитування, станом на 2014 лідером серед соціальних мереж є платформа ВКонтакте (більше 27 мільйонів облікових записів), другу сходинку займали Однокласники (11 мільйонів акаунтів), у Фейсбуці кількість українських облікових записів перевищувала 3,2 мільйона, останнє місце посідав Твіттер – понад 430 тисяч твіттер-акаунтів, але, враховуючи швидкість інформатизації, ці показники станом на сьогодні можуть суттєво відрізнятись.

Соціальні мережі прийнято класифікувати за такими параметрами: *географічне охоплення* (місцеві, регіональні, національні або міжнародні), *спосіб передачі інформації* (горизонтальні та вертикальні), *тип адресату* (інноваційні мережі, де замовники шукають

експертів, які здатні на професійному рівні оцінити інновації, або інших зацікавлених учасників процесу, а також мережі у вигляді «університет-школа», які складаються з вчителів, адміністраторів, науковців і тренерів) [21]. Також соціальні мережі розрізняються *за своєю формою*: ланцюгові (лінійні) мережі, у яких члени пов'язані між собою в ряд, а комунікації відбуваються через найближчий вузол; зіркоподібні (колісні) мережі, у яких члени пов'язані з центральним вузлом і мають через нього проходити для комунікації одне з одним; загальноканалні (повністю взаємопов'язані чи повноматричні) мережі, у яких кожен член пов'язаний з усіма іншими і може здійснювати комунікацію безпосередньо з кожним вузлом [3].

Перш ніж переходити до аналізу зарубіжного та вітчизняного досвіду використання соціальних мереж у контексті просування освітніх інновацій, необхідно зазначити, що в соціально-психологічному руслі технології соціального нетворкінгу розглядаються як структурний елемент інтегрованої системи психотехнологічного супроводу інновацій. Дієвими у ході формування образу інновацій, поряд із соціальними мережами, визнано акціональні технології, суть яких полягає у використанні власної активності людей під час обговорення та впровадження певної інновації. До цієї групи технологій С. Іванченко відносить: дослідження дією або активне навчання, фокус групи та групові дискусії, метод надання повноважень, розвиток спроможності, організаційно-діяльнісні ігри тощо [2]. Серед просвітницько-переконувальних технологій у соціальній психології традиційно застосовується технологія «збагачення» (делібералізації) громадської думки, яка є альтернативною по відношенню до маніпулятивних та проводиться у формі відкритого діалогу. Також виокремлюються технологія рефлексивного управління, формування інноваційного середовища, інноваційної особи [10]. Та все ж соціально-психологічний супровід інновацій має відбуватися за умови поєднання багатьох технологій, в тому числі за допомогою соціального нетворкінгу.

Потенційні можливості цієї технології проаналізовано українською дослідницею Л. Смолюю. До переваг технології соціальних мереж (мережевої технології) вона відносить: інформацію / підтримку, яка надається користувачам; верифікацію ідей через участь у соціальній взаємодії; соціальну вигоду від контактів через відчуття причетності; ототожнення з іншими учасниками комунікації; соціальне сприйняття та рекреацію [7].

Зарубіжні дослідники, вивчаючи потенціал соціальних мереж як інструменту просування суспільних реформ, виділяють наступні переваги: діалогічність, соціальна підтримка, відчуття спільності та приналежності, ефект психічного зараження емоціями/почуттями, а також вимірюваність і верифікацію [17]. Така характеристика як діалогічність реалізується у процесі спілкування учасників мережі. Діалогічність дуже важлива в контексті протиставлення інно-

ваційних соціальних медіа традиційним інформаційним каналам, адже саме соціальні медіа дозволяють перетворити повідомлення з монологу у форму мультитолу, коли всі спілкуються з усіма [22]. Взаємодопомога, що надається в соціальних мережах, у вирішенні важливих питань викликає відчуття соціальної підтримки; залучення людей у процес прийняття важливих рішень, а також можливість робити внесок у колективне створення спільного наративу викликає відчуття спільності та приналежності; ефект психічного зараження виникає внаслідок взаємобміну емоціями. На наш погляд, процес обговорення в соціальних мережах надає учасникам також відчуття контролю над ситуацією, яке А. Бандурою визначалося як запорука самоефективності [11]. Можливість висловитися, отримати зворотній зв'язок та впливати на результати нововведень надають відчуття контролю над ситуацією, що суттєво знижує тривожність в умовах невизначеності перед інноваціями.

Технологія соціальних мереж представляє собою важливу складову системи соціально-психологічного супроводу інновацій. На основі аналізу дискурсу в соціальних мережах можна вивчати особливості соціальних уявлень цільової аудиторії, здійснювати корекцію системи ставлень особи або групи людей до суспільно-важливих подій, на основі поширення та взаємобміну інформацією регулювати їхню поведінку, впливати на формування громадської думки тощо. Можливості використання соціальних мереж не обмежуються політичною сферою, пропагандою або бізнесом, натомість, їхній потенціал можна використовувати, наприклад, для налагодження соціальних обмінів в інтересах суспільного розвитку або вивчення суспільної думки з приводу освітніх інновацій.

Перейдемо до огляду теоретичних напрацювань щодо використання соціальних мереж як ефективного інструменту у супроводі освітніх реформ та інновацій.

Як свідчить аналіз зарубіжних джерел, на сьогодні соціальні мережі активно використовуються школами в якості он-лайн платформ, що підтримують їхній стратегічний розвиток. У 80-90 рр. минулого століття в країнах із децентралізованою системою шкільної освіти існували «центри для вчителів». Вони надавали можливість освітянам задовольняти свої потреби у професійному обміні та навчанні поза межами своїх шкіл. У Норвегії та Нідерландах, наприклад, такі центри стали осередками впровадження регіональних інновацій і змін, адже там вчителі мали змогу розвивати гнучкість мислення, готовність до змін, а також підвищували свою кваліфікацію. У Сполучених Штатах соціальні мережі вже давно використовуються як потужний інструмент для поширення інноваційних освітніх практик у сфері початкової та середньої освіти, адже допомагають подолати ізоляцію шкіл і педагогів, надаючи їм можливість для організованого професійного обміну, розвитку і збагачення [21].

На теренах України технологія соціальних мереж тільки починає використовуватися як інструмент

імплементації реформ. Так, чинна Міністр освіти та науки України Л. Гриневич підкреслює важливість залучення спільноти до просування освітніх інновацій: «Маємо дати батькам та активній громадськості реальні важелі впливу на розвиток навчальних закладів, на можливість долучитися до оцінки праці навчального закладу» [6]. Продовжуючи її думку, варто зазначити, що ефективним інструментом налагодження діалогу зі спільнотою можуть бути саме соціальні мережі з огляду на їхні визначальні характеристики (діалогічність, соціальна підтримка, відчуття контролю над ситуацією тощо).

Однак, на відміну від децентралізованих Норвегії, Нідерландів, Австралії та США, де соціальні мережі активно супроводжують розвиток освітніх інновацій, підходи до управління освітою в Україні «залишаються архаїчними» – зауважує Л. Гриневич [6], не кажучи вже про ригідність настанов більшості освітян щодо використання соціальних мереж у своїй професійній діяльності. Таким чином, перспективними стає не тільки здійснення децентралізаційних процесів в освіті, але й подолання деяких психологічних перепон.

На сьогодні яскравим та ефективним прикладом імплементації мережевої технології в освітній процес на державному рівні є діяльність інноваційної платформи EdEra (Ed-Era.com). За її допомогою відбувається просування навчальних матеріалів, методичних рекомендацій для вчителів. У поточному році на EdEra було здійснено Всеукраїнське обговорення навчальних програм для початкової школи – інновації, супровід та запровадження яких багато в чому завдячує технології соціального нетворкінгу.

Оцінюючи діяльність цієї платформи, принаймні за кількісним критерієм, можна говорити про її успішність у контексті залучення громади до просування інновацій, адже в обговоренні взяло участь більше 4 тисяч людей і зафіксовано 8 тисяч коментарів з пропозиціями щодо змін до навчальних програм [5]. Слід зазначити, що оцінка впливу соціальних медіа, в тому числі соціальних мереж, є складним процесом. Зарубіжні дослідники здійснюють вимірювання ефективності мереж за такими показниками: *оцінювання поведінки* користувачів шляхом відслідковування смислового навантаження розмов про предмет дискусії, тривалістсь он-лайн спілкування, впливу активності користувачів на трафік веб-сайту, кількість дзвінків та міжособистісне спілкування, а також вплив поведінки користувачів соціальних мереж на процес прийняття реальних рішень; *оцінювання за афективним критерієм* відбувається шляхом аналізу емоцій і почуттів учасників до інновацій; під час *оцінки на рівні екосистем* досліджується вплив соціальних мереж на діяльність закладів освіти та процесів в освіті, визнаються прихильники та противники інновацій, оцінюється особистий внесок користувачів у процес поширення освітніх інновацій поза межами соціальних мереж [17].

Проведений аналіз зарубіжного досвіду використання соціальних мереж освітянами показує, що у

Штатах, наприклад, 61% директорів шкіл, вчителів і бібліотекарів активно використовують щонайменше одну мережеву платформу з метою професійного спілкування або розвитку. Цікаво, що в залежності від типу розповсюдження освітньої інформації соціальні мережі використовуються по-різному. Як свідчить американський досвід, блоги використовуються для щоденного оновлення освітніх новин, які потім поширюються стейкхолдерами до інших медійних платформ, створюючи таким чином ланцюг із надійної інформації; у Twitter декілька разів на день розміщуються короткі повідомлення, коментарі та новини з інших надійних джерел інформації у формі ненав'язливого та доброзичливого діалогу; у Facebook створюються сторінки для окремих груп учасників освітнього процесу, що забезпечує більш чітку і цілеспрямовану комунікацію стейкхолдерів та бенефіціарів [22].

Таким чином, у ході супроводу освітніх інновацій виокремлюється декілька векторів застосування соціальних мереж: як платформа для розповсюдження освітніх новин, звітів та спірних питань; як майданчик для діалогу з окремими категоріями громадян, які беруть участь в освітньому процесі (батьки або учні) та надання їм необхідної інформації; як інструмент залучення аудиторії до обміну думками, надання зворотного зв'язку (як позитивного, так і негативного) або відповідей на важливі запити учасників освітнього процесу. В основі забезпечення суспільної підтримки освітніх реформ має бути система вивчення та врахування громадської думки з питань освіти. Ефективне налагодження діалогу з громадськістю можливе завдяки застосуванню комплексу технологій формування громадської думки.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, було проаналізовано теоретико-методологічні засади дослідження соціальних мереж та здійснено їхню класифікацію. Визначено переваги використання соціальних мереж (порівняно з традиційними медіа) в контексті просування освітніх інновацій: доступність і можливість швидко поширювати інформацію серед представників спільноти, впливати на сприйняття образу реформ та ставлення до них, реалізовувати інтерактивний бік спілкування стейкхолдерів з бенефіціарами в режимі реального часу, підвищувати ступінь залучення громадян у процес освітніх інновацій, а також сприяти налагодженню горизонтальної комунікації та зв'язків між освітянами. Встановлено, що такі характеристики, як діалогічність, соціальна підтримка, відчуття спільності та приналежності, контролю над ситуацією, ефект психічного зараження емоціями/почуттями є визначальними у розумінні соціальних мереж як технології соціально-психологічного супроводу освітніх інновацій.

Також висвітлено можливості застосування соціальних мереж у соціально-психологічному контексті: аналіз дискурсу в соціальних мережах дозволяє вивчати особливості соціальних уявлень цільової аудиторії, здійснювати корекцію системи ставлень особи

або групи людей до суспільно-важливих подій, на основі поширення та взаємообміну інформацією регулювати їхню поведінку, впливати на формування громадської думки тощо.

Ефективність використання технологій соціальних мереж у ході супроводу суспільних і освітніх

інновацій вже доведено в багатьох розвинутих країнах Європи та США, **перспективним** напрямком вважаємо подальше дослідження та переймання цього досвіду і впровадження нетворкінгових технологій з урахуванням української системи освіти та реалій сьогодення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Благов Ю. Е. Концепция корпоративной социальной ответственности и стратегическое управление / Ю. Е. Благов // *Российский журнал менеджмента*. – 2004. – № 3. – С. 17–34.

2. Иванченко С. Н. Активные методы в обучении и социально-психологических исследованиях / С. Н. Иванченко // *Современные образовательные технологии, используемые в очном, заочном и дополнительном образовании*. – 2014. – С. 117-123. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://sptechology.ucoz.ua/publ/aktivnye_metody_v_obuchenii_i_socialno-psikhologicheskikh_issledovaniyakh_s_ovremennye_obrazovatelnye_tekhnologii_ispolzuemye_v_ochnom_zaochno/1-1-0-18.

3. Кастельс М. Становление общества сетевых структур / М. Кастельс. – М. : Academia, 1999. – 505 с.

4. Модернізаційні процеси в освіті та суспільстві: психотехнології супроводу: колективна монографія / за ред. П. Д. Фролова. – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2013. – 310 с.

5. Сайт Українського освітнього проекту «EDERA». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ed-era.com/mon.html>.

6. Сайт «Українська правда. Життя». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://life.pravda.com.ua/person/2016/08/4/216010/>.

7. Смола Л. С. Детермінанти політичного процесу сучасності: теоретико-методологічний аналіз в інформаційно-психологічному вимірі / Л. С. Смола. – К. : Вид. дім Дмитра Бурого, 2010. – 93 с.

8. Соціальні мережі як чинник розвитку громадянського суспільства : монографія / О. С. Онищенко, В. М. Горовий, В. І. Попик. – К. : НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, 2013. – 220 с.

9. Соціальні мережі як інструмент взаємовпливу влади та громадянського суспільства : монографія / О. С. Онищенко, В. М. Горовий, В. І. Попик. – К. : НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, 2014. – 260 с.

10. Фролов П. Д. Соціально-психологічна підтримка освітніх реформ: метод. посіб. / П. Д. Фролов. – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2012. – 88 с.

11. Bandura A. Self-efficacy: toward a unifying theory of behaviour change / A. Bandura // *Psychological review*. – 1977. – Vol. 84, № 2. – P. 191–215.

12. Brashears M. E. The microstructures of network recall: how social networks are encoded and represented in human memory / M. E. Brashears, E. Quintane // *Social*

Networks. – 2015. – № 41. – P. 113-126.

13. Brashears M. E. Error correction mechanisms in social networks can reduce accuracy and encourage innovation / M. E. Brashears, E. Gladstone // *Social Networks*. – 2016. – № 44. – P. 22-35.

14. Brewer J. T. The intersection of social media and education reform / J. T. Brewer, M. Wallis // *Critical Education*. – 2015. – № 14. – P. 1-17.

15. Dwyer C. Trust and privacy concern within social networking sites: a comparison of Facebook and MySpace / C. Dwyer, S. R. Hiltz, K. Passerini // *Proceedings of the thirteenth American Conference of Information Systems (August 09-12, 2007)*. – Keystone, Colorado, 2007. – 12 p.

16. González-Bailón S. Networked discontent: the anatomy of protest campaigns in social media / S. González-Bailón, Ning Wang // *Social Networks*. – 2016. – № 44. – С. 95-104.

17. Listen, Participate, Transform. A social media framework for local government. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://youngfoundation.org/wp-content/uploads/2013/02/Listen-Participate-Transform-A-social-media-framework-for-local-government-June-2010.pdf>

18. Moyle K. Building innovation: learning with technologies / K. Moyle // *Australian education review*. – 2010. – № 56. – P. 72-80.

19. Rogers E. M. Diffusion of innovations / E. M. Rogers, A. Singhal. – New York : The Free Press, 1995. – 526 p.

20. Social media's influence on public discourse in the pacific northwest. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.quinntthomas.com/wp-content/uploads/2015/10/QUINN-THOMAS_SocialMedia-Insights_Final.pdf.

21. Swilka A. Networks of innovation: towards new models for managing schools and systems / A. Swilka. – Paris : OECD, 2003. – 184 p.

22. Using social media to engage with and communicate to key stakeholders. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www2.ed.gov/about/inits/ed/implementation-support-unit/tech-assist/using-social-media-pub.pdf>.

23. Valente T.W. Davis R. L. Accelerating the diffusion of innovations using opinion leaders / T. W. Valente, R. L. Davis // *The Annals of the American Academy of Political and Social Sciences*. – 1999. – № 566. – P. 55-67.

REFERENCES

1. Blagov, Yu. E. (2004). Kontseptsiya korporativnoy sotsialnoy otvetstvennosti i strategicheskoe upravlenie [The concept of corporate social responsibility and strategic management]. *Rossiyskiy zhurnal menedzhmenta – Russian Journal of Management*, 3, 17-34 [in Russian].

2. Ivanchenko, S. N. (2014). Aktivnye metody v obuchenii i sotsialno-psikhologicheskikh issledovaniyakh [Active methods of teaching and socio-psychological researching]. *Sovremennye obrazovatelnye tekhnologii, ispolzuemye v ochnom, zaochnom i dopolnitelnom obrazovanii – Modern educational technologies used in full-time, part-time and additional education*. Retrieved from: "Наука і освіта", №7, 2016

obuchenii i sotsialno-psikhologicheskikh issledovaniyakh [Active methods of teaching and socio-psychological researching]. *Sovremennye obrazovatelnye tekhnologii, ispolzuemye v ochnom, zaochnom i dopolnitelnom obrazovanii – Modern educational technologies used in full-time, part-time and additional education*. Retrieved from:

http://sptechnology.ucoz.ua/publ/aktivnye_metody_v_obuchenii_i_socialno_psihologicheskikh_issledovaniyakh_sovremennye_obrazovatelnye_tekhnologii_ispolzuemye_v_ochnom_zaochno/1-1-0-18 [in Russian].

3. Kastels, M. (1999). *Stanovlenie obshchestva setevykh struktur [The formation of the society of network structures]*. Moscow: Academia [in Russian].

4. Frolov, P. D. (2013). *Modernizatsiini protsesy v osviti ta suspilstvi: psykhotekhnologii suprovodu [Modernization processes in education and society: psychological and technological support]*. Kirovohrad: Imeks-LTD [in Ukrainian].

5. *Sait Ukrainskoho osvitnoho proektu «EDERA» [Site of Ukrainian educational project]*. Retrieved from: <https://www.ed-era.com/mon.html> [in Ukrainian].

6. *Sait «Ukrainska pravda. Zhyttia». [Site «Ukrainian truth. Life»]*. Retrieved from: <http://life.prawda.com.ua/person/2016/08/4/216010/> [in Ukrainian].

7. Smola, L. Ye. (2010). *Determinanty politychno-ho protsesu suchasnosti: teoretyko-metodolohichniy analiz v informatsiino-psykholohichnomu vymiri [Determinants of up-to-date political process: theoretical and methodological analysis in the information-psychological dimension]*. Kyiv: Publishing firm named after Dmytro Buraho [in Ukrainian].

8. Onyshchenko, O. S., Horovyi, V. M., & Popyk, V. I. (2013). *Sotsialni merezhi yak chynnyk rozvytku hromadianskoho suspilstva [Social media as a factor in the development of civil society]*. Kyiv: NAS of Ukraine, National library of Ukraine named after V. I. Vernadskoho [in Ukrainian].

9. Onyshchenko, O. S., Horovyi, V. M., & Popyk, V. I. (2014). *Sotsialni merezhi yak instrument vzaiemovplyvu vlady ta hromadianskoho suspilstva [Social media as a tool of mutual influence of the government and civil society]*. Kyiv: NAS of Ukraine, National library of Ukraine named after V. I. Vernadskoho [in Ukrainian].

10. Frolov, P. D. (2012). *Sotsialno-psykholohichna pidtrymka osvity reform [Socio-psychological support of educational reforms]*. Kirovohrad: Imeks-LTD [in Ukrainian].

11. Bandura, A. (1977). Self-efficacy: toward a unifying theory of behaviour change. *Psychological review*, 2 (84), 191-215 [in English].

12. Brashears, M. E., & Quintane, E. (2015). The microstructures of network recall: how social networks are encoded and represented in human memory. *Social Networks*, 41, 113-126 [in English].

13. Brashears, M. E., & Gladstone, E. (2016). Error correction mechanisms in social networks can reduce accuracy and encourage innovation. *Social Networks*, 44, 22-35 [in English].

14. Brewer, J. T., & Wallis, M. (2015). The intersection of social media and education reform. *Critical Education*, 14, 1-17 [in English].

15. Dwyer, C., Hiltz, S. R., & Passerini, K. (2007). Trust and privacy concern within social networking sites: a comparison of Facebook and MySpace. *Proceedings of the thirteenth Americas Conference of Information Systems (August 09-12)*. Keystone, Colorado [in English].

16. González-Bailón S., & Ning Wang. (2016) Networked discontent: the anatomy of protest campaigns in social media. *Social Networks*, 44, 95-104 [in English].

17. Listen, Participate, Transform. *A social media framework for local government*. Retrieved from: <http://youngfoundation.org/wp-content/uploads/2013/02/Listen-Participate-Transform-A-social-media-framework-for-local-government-June-2010.pdf>. [in English].

18. Moyle, K. (2010). Building innovation: learning with technologies. *Australian education review*, 56, 72-80 [in English].

19. Rogers, E. M., & Singhal, A. (1995). *Diffusion of innovations*. New York : The Free Press [in English].

20. *Social media's influence on public discourse in the pacific northwest*. Retrieved from: http://www.quinntthomas.com/wp-content/uploads/2015/10/QUINN-THOMAS_SocialMedia-Insights_Final.pdf. [in English].

21. Swilka, A. (2003). *Networks of innovation: towards new models for managing schools and systems*. Paris: OECD [in English].

22. *Using social media to engage with and communicate to key stakeholders*. Retrieved from: <http://www2.ed.gov/about/inits/ed/implementation-support-unit/tech-assist/using-social-media-pub.pdf>. [in English].

23. Valente, T.W., & Davis, R. L. (1999). Accelerating the diffusion of innovations using opinion leaders. *The Annals of the American Academy of Political and Social Sciences*, 566, 55-67 [in English].

Мария Сергеевна Каниболоцкая,
кандидат психологических наук,
научный сотрудник

Института социальной и политической психологии,
Национальная академия педагогических наук Украины,
ул. Андреевская, 15, г. Киев, Украина

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ИССЛЕДОВАНИЯ СОЦИАЛЬНЫХ СЕТЕЙ В КОНТЕКСТЕ СОЦИАЛЬНО-ПСИХОЛОГИЧЕСКОГО СОПРОВОЖДЕНИЯ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ИННОВАЦИЙ

Сфера образования на сегодняшний день находится в центре трансформационных процессов, поэтому важным представляется обеспечение правильного сопровождения образовательных инноваций с учетом общественного мнения, изучения отношения к инновациям непосредственных заинтересованных сторон (педагогов, родителей, учеников). Инновационные процессы в современных условиях осуществляются посредством информационных технологий, что актуализирует необходимость изучения их роли и перспектив использования в контексте образовательных реалий. Особый интерес вызывает исследование новых технологий формирования и консолидации общественного мнения, а именно социальных сетей как социально-психологической технологии

сопровождения инноваций в образовании. В связи с тем, что применение сетевых технологий в системе образования является недостаточно изученной проблематикой, целью статьи стал анализ зарубежного и украинского опыта использования социальных сетей в контексте продвижения и социально-психологического сопровождения инноваций в образовании. В статье использованы теоретические методы исследования: систематизация информации – для определения разработанности проблемы исследования социальных сетей в иностранных и отечественных научных источниках; для выделения определяющих характеристик социальных сетей как социально-психологической технологии сопровождения образовательных инноваций проведен анализ и обобщение собранных данных. Как показывает проведенный анализ эффективности традиционных и новейших каналов информации, последние увеличивают свою роль в контексте оказания влияния на общественное мнение путем привлечения общественности к оценке происходящих событий, а также принятию общественно важных решений. К числу преимуществ использования социальных сетей как инструмента продвижения образовательных инноваций относятся: доступность и возможность быстро распространять информацию среди представителей сообщества, влиять на восприятие образа реформ и отношение к ним, реализовывать интерактивную сторону общения стейкхолдеров с бенефициарами в режиме реального времени, повышать степень вовлеченности граждан в процесс образовательных инноваций, а также способствовать налаживанию горизонтальной коммуникации между педагогами и органами государственной власти. На основе проведенного теоретического анализа зарубежного и отечественного опыта использования социальных сетей в контексте образовательных инноваций установлено, что такие характеристики, как диалогичность, социальная поддержка, чувство общности и принадлежности, контроля над ситуацией, эффект психического заражения эмоциями и чувствами являются определяющими в понимании социальных сетей как технологии социально-психологического сопровождения образовательных инноваций. В статье также изложены векторы исследования социальных сетей в русле социальной психологии: анализ дискурса с целью изучения особенности социальных представлений целевой аудитории, проведения коррекции системы отношений личности или группы людей к общественно значимым событиям, регулирования их поведения на основе распространения и взаимобмена информацией, в целом влияния на формирование и консолидацию общественного мнения относительно образовательных инноваций.

Ключевые слова: образование, образовательные инновации, информационные технологии, социально-психологическое сопровождение, социальные сети, сетевые технологии, технологии нетворкинга.

*Mariia Kanibolotska,
PhD (Candidate of Psychological Sciences),
researcher of the Institute of Social and Political Psychology,
National Academy of Educational Sciences of Ukraine
15, Andriivska Str., Kyiv, Ukraine*

THEORETICAL GROUNDS OF STUDYING SOCIAL NETWORKS IN THE CONTEXT OF SOCIO-PSYCHOLOGICAL SUPPORT OF EDUCATIONAL INNOVATIONS

The field of education nowadays is being in the center of transformational processes. The proper maintenance of educational innovations can be ensured by taking into consideration public opinion, as well as investigation of the attitude of stakeholders (teachers, parents, students) towards these innovations. Transformational processes are carried out through information technology that actualizes the examination of its role and prospects of usage in the context of educational realities. New technologies of the formation and consolidation of public opinion, particularly social networks as a socio-psychological technology that supports educational innovations are examined in the article. Due to the fact that the issue of network technology in the educational system is not sufficiently studied, the aim of the article is to review the foreign and native experience of promotion and socio-psychological support of educational innovations by means of social networks. The results of the research show that modern channels of information are more effective than traditional ones in terms of having greater impact on public opinion through public involvement in the assessment of social events, as well as making socially important decisions. Among the benefits of using social media as a tool for the promotion of educational innovations are the following: the availability and the opportunity to spread information quickly to the community, to influence the perception of the image of reforms and the attitude towards them, to actualize the interactive side of the communication between stakeholders and beneficiaries in real time, to improve the degree of involvement of citizens in the process of educational innovation and to promote horizontal communication between educators and governmental authorities. Basing on theoretical analysis of foreign and native experience of social networks usage in the context of educational innovation it has been determined that such characteristics as dialog, social support, sense of community and belonging, control of the situation, the effect of emotional contagion are decisive in the understanding of social networks as technology of social-psychological support of educational innovations.

Keywords: education, educational innovations, information technologies, socio-psychological support, social networks, networking technologies.

Подано до редакції 20.07.2016

Рецензент: д. психол. н., проф. В. Й. Бочелюк